



ՀԱՆՐԱՊԵՏՐԱՊԵՏՆԵՐ

ՀԱՐԱՆ Ի. ՎԵՅԱՄՍԵԱՅ

1862 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1.

ԹԻԻ 5.

Հրատարակի ամեն ամսու. 4 ին և 15 ին : Վեցամսեայ շրջանին գինը 50 գահեկան պահելի : Վարդգրութեան տեղերն են զայսմ 43 : Վերահետիւնեան տողաւոր : Ծախուիա ծանոց պանս ցտապութեան ցնկերս թեան : Պոլիս Զուխուի խան վերի յարկը թիւ 28 : Հերոսի շաղկապեան 4 : Վերադիւն սենեակը . ուր կը ծախուի հոռւ 12 : Հրճանք կազմուած . գին 40 գահեկան : Միջա գիւղ Վերձանուի խանի ծանոցարան : Կուրս երթալիք հանդէսներու . ծախուի ծախքը առնողին վրայէ : Վեղուզուած գրու թիւներ կոտ չեն տրուիր . թէ հրատարակին և թէ չհրատարակին :

Ա.Ր.Դ

Դրամներու արժեքը իջնալուն համար կըլտ տիպիկը Հանդիսիս բաժանորդութեան գինն ալ 40 ի իջեցնել և խնդրել մեր արդայ բաժանորդներէն որ բարեհաճին շնորհելու, երբ տպեալ ընկալալիքը ընդունին, նաև չմոռնանք սա ալ բտելու, որ այս շրջանին, Վարդը ճրիկործող բաժանորդ շատ քիչ ունինք, և այն քիչերն ալ թէ չհամոզուին որ սխալ է կարծիքնին, կըստիպինք յախանէ անուանէ հրատարակելը նոյնպէս պիտի հրատարակենք անոնք որոնք Հանդիսիս բաժանորդութիւնը կը ձգեն առանց ստալիք վճարելու կամ թիւերը ետ տալու :

ՈՂԵՐԳՈՒԹԻԻՆԸ

ՄԵՌԱՑ Ի :

Ողբերգութեան դատը կորուած է երկայն տունէն ի վեր :

Սենք հոս միտք չունինք նկարագրել ինչ

որ քննադատութեան վաղեմի Նեստորները ըսին և կրկնեցին հաղար անգամ այս նիւթիս վրայ բանասիրական գրուածոց և լրագրաց մէջ :

Դատաւորները . այսինքն հասարակութիւնը, միաբան հաւանութեամբ Իտալացոց բուէարկութեանց նման, արտատանած են, հատատաական վճիռ մը, անբողք դատաւարութիւն մը :

Յամառեալները շարունակեցին . իսկ հասարակութիւնը հատատուն պահեց և կատարեց վճիռը, իմաստուն իկուրիսի օրինակին հետեւելով և յաւիտեան հեռացաւ :

Ողբերգութեան հանդերձները ղգեստաւունը մնացին :

Սեժ խնամօք հնութեան դարակին մէջ փակեցին ողբերգութիւնը աղգարար ծանուցադրով մը ապագայ հաւնքիչներու խաղարկութեանցը առաջնորդ բլալու համար :

Նահանգները քիչ մը ատեն յանձն առին Աղեքսանդրեան մենախօսութիւնները մայրաքաղաքին հակառակելու համար կամ փորձ մը, և ամէն բան անկեղբոնական լմացաւ :

Այսպէս քիչ քիչ մինչև սահմանը տարուելով, վերջապէս իմացաւ ողբերգութիւնը թէ իրեն ինչ կը մնար ընել :

Ընցաւ սահմանադրութիւնը :

Գրականութիւնը մարդկային ընկերութեան ցոլացումն է :

Ուրեմն ողբերգութիւնը այնպիսի ընկերութեան մը կը յարմարէր որուն միակ հոգը ամէն բան օրինակել է :

Ինքզինքը կը անոնքը կը փոքրեացներ, կ'աչքնացներ սրայէս զի ուրիշներէն բան մը առնու երբոր իր մէջ ամէն բան կրնար գտնել :

Եւ մատենադարանի գրականութեան շեղերուն ետեւէն կը վազէր, իր մէջ դիզուած անհուն գանձերը արհամարանօք վանելով :

Ոչինչ բան մը ըլլալ կուզէր, կը հաճէր, սրայէս զի ուրիշներու քիչ շատ նմանէր :

Իւր թատրոնը իւր պատկերն էր :

Այսօր մենք մեր ունեցածին վրայ աւելի ազահ, մանաւանդ աւելի անձնատէր ենք, մենք մեր գաւաթէն խմելով գոհ կըլլանք Սիւսէյի դեղեցիկ ըստածքին համաձայն—և այս գաւաթը մեծ և անհուն է :

Մենք այնպիսի թատրոն մը կուզենք, որուն մէջ կարենանք ինքզինքնիս ճանճալ, այնպիսի թատրոն մը որուն մէջ անոնցին փոքր ծակէն տեսնուի մեր ընկերութիւնը :

Ողբերգութիւնը մեռած, է վասն զի հետաքրքրութիւն մը և յիշատակ մը էր, և ներկան աւելի յանկուցիչ և աւելի գրաւող էր ու միջոց չէր ձգեր անցելոյն զբաղելու :

Նիւթը միայն սոյսման է, ողբերգութեան մէջ նիւթը հին էր ձեռնոր :

Բայց ձեռք գրբերու մէջ փնտռեցինք :

Ողբերգութիւնը մարդկային ընկերութեան հէ մէկ պետքին և միտութեանը կը պատասխանէր, ոչ զգացումները կը թարգմանէր և ոչ մէկ յատկութիւնը կը նկարէր :

Ստանաւոր ընկերութեան մը մէջ փակուած էր, որնոր հասարակութեան անմերձեւայի և սրմէ ժողովուրդը բան մը չէր զգար :

Երուեստական և պայմանական ընկերութիւն մը, միանգամայն անկարող մարդ մը նկարելու, գործ մը հաստատելու, դէպք մը նկարագրելու :

Հոն թայլ արուած չէ իւր բնութիւնը որոշակի ցուցներու, իւր կրից մէջ, բանաւ տեղծական օրէնքէն հաստատուած քծուծ սահմանները անցնելու, իւր բնական բոլոր կատարելագործելու, ինքզինք ինչ որ է նոյնը ցուցնելով, գուցէ անհաւատար բայց ամբողջ, իրական, և սոյոք :

Ողբերգութիւնը շարժումէն կը ստեղծուի, գործադրութիւնը կը ջնջէ (լաւագոյն ողբերգութիւնը անոնք են, ուր գործ մը չ'աւանդուիր) և անոր տեղ կը դնէ ցուրտ խորհրդաղիւծութիւն, և անհամ ինքնախօսութիւն :

Չէ որ քունը կենաց, և ոչինչ ինչի տեղ դնել է :

Իւր դիւցազունները գործ կը տեսնեն—բայց ՚ի դիմաց—ասիկայ դիւցազանց մեծանձնութեանը կը փնտռէ :

Կանք թատեր փարագութիւն ետեւ պահուող յուշարար անձի մը խօսուն ստուերներուն պէս կերեւան ունիւդրաց :

Փորձական և երկչոտ մօքի մը տկար ստերագրեր, գարոցական ճարտասանութեան մը թերէն շարժեալ պաճաճարտանքներ, մեղրամոմէ կերպարանքներ, զոր առաջին պատահողը կրնայ յարմարցնել ուղած ին պէս :

Շունչ չունիք, կեանք չունիք, թէ որ առանձին մտք ոչինչ էր :

Եզունիդ միայն ողբերգական է :

Ի՞նչ մեծ ախպ, ի՞նչ խորին բնութիւն ձգեցիք :

Ողբերգութիւնը հասարակ ժողովուրդը բանի տեղ գրած չէր, մինչև անոր խոտարելու հաճած չէր, և երբոր խոտարէր անոր վրայօք կը խօսէր, ինչպէս կը խօսուի հօտի մը վրայ որ նախասահմանեալ է ուրիշին կողքովը կառավարուելու և առաջնորդուելու : Ժողովուրդը թատրոն կերթայ իւր կերպարանքը տեսնելու և իւր արձագանքը գտնելու :

Ուրեմն իւր զգալու և ընելու տեսարանը չէ որ իրեն կրնձայեն հոն այլ ստանաւոր պատմութեան դաս մը :

Թատրոնը, զբօսանք մը, նկարագրութիւն մը, դաս մըն է :

Չենք կրնար ներկան անցեալով զբօսնել, և ըլլալիքը եղածով նկարագրել, այսօրուան մարդուն չենք կրնար բարոյական սովորեցնել երեք հազար տարի առաջ եղած մարդով :

Կաւաթիկ այն երեք նպատակները, որոնք ողբերգութեան կարողութենէն վեր են (խիստ քիչ կը կարեկցինք հին ստեղծական ընտանիքի մը դժբաղդութեանցը վերայ) բայց թատերգութիւնը լիով կը հասնի այս երեք նպատակաց, վասն զի մեր գրայինք տեսարանին վրայ կը բերէ, կը զբօսնէ, կը նկարէ զայն ու անոր բարոյականը կուսուցանէ :

Երեք Յոյն Ողբերգութիւնէն, Եւրիբիտես

Հառաչանքը կը խնդրէ
Վերադառնալ իր վեհ գիրի:
Բէտիս տանը ու եղբայր,
Թէ « եմք քեզ հետ միշտ և յար
Հոգւով մտօք և սրտիւք:
Սրբէ աշտոյ գործասուք: »
Խմենք եղբայր սիրասուն
Այս անուշակ բաժակ՝
Հայաստանին սուրբ սիրուն
Մխիթարէնք իր սիրտը:

Ղրաբառ խօսիչ:

Վանահայր մը միշտ կը պատուիրէր հով
ունին գրաբառ խօսիչ, թէ և նա գէժ կը կէ
նար նորա հրամանին, բոլորովին ուսմունքէ
զուրկ ըլլալուն, բայց վանահայրը երբէք չի
զննակելով, խառն պատուիրէր որ երբ իրեն
հետ խօսելու ըլլայ, գրաբառ խօսի, եթէ ոչ
չորաչար գաւազանի հարուածներ պիտի ու
տէ: Օր մը գալ վանքին էջը յափշտակելով
հովիւը կը վազէ վանահայրը խնայել, բայց
միտքը բերելով նորա սպաննալիքը կը ջանայ
հետևեալ զարմանալի գրաբառ խօսքերը ը
նել « հայր սուրբ, անիծեալ լեռան ծաղիկները
վանքին մոխրախաւը բարբառելով ճաշկէաց » այս
գրաբառը վանահայր բառարանին մէջ չի գտա
նովորեն և հետևաբար ինքը անտեղեակ ըլ
լալուն այսպիսի սծի մը, կը յանդիմանէ ըզ
հովիւ, բայց նա հանդարտ կը ըստով կը սրտ
տասխանէ « հայր սուրբ, անիծող նայէ բա
ռարանին անկիւններ, ես անտէր եմ որ
լեռան ծաղիկները կոխողը անիծեալ գայլն
է, վանքին մոխրին վրայ թաղարկողն ալ
վանքին էջն է, և ճաշակեաց ալ կերաւ ըսել
է, բարբառելով ալ, մաքրաւորով ու գլուխը
երկրցնելով ըսել է, ինչպէս որ հրամանքդ
կրնես ճաշելուդ ատեն: »

Ի՞նչ է չոնը:

Իմաստակ մը ուղեւոր գիտնալ թէ ի՞նչ
է քոնը, անկողնոյն մէջ տարածուած մէկ
աչքը կը գոցէ և միւսով քոնը կը փնտռէ
թէ ինչ տեսակ բան է, բայց բան մը չի հառ
կնալով կրնէ ինքնիրեն, այս ի՞նչ զարմանալի
բան, անիկայ զի կը տեսնէ ես զինքը չեմ
տեսներ:

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆԻՐ

Դղերիսիս օր քան զօր յառաջագիմելու և
լուսաւորելու վրայ ըլլալը թէ և չենք կրնար
ուրանալ, բայց ընկ կարգալու ուսմունքը
ազգի մը կատարեալ լուսաւորութեան չ'ըր
նար նպատակը, այլ պէտք է արուեստներ ալ
ճաղկիլ գիտութիւնը որու հաստատուն կրնանք

ըսել ազգի մը կենդանութիւնն է. որչափ
որ մեր ազգը կարօտ է այս գիտութեան,
բայց և այնպէս անմեղադրելի, վասն զի
նոր պատճ է այս մասին քայլ առնուլ.
ինն և տասներորդ դարուս մէջ գլու
խաւորաբար սկսաւ ծաղկիլ բժշկութեան
գիտութիւնը, և ազգիս մէջ գտնուեցան
այնպիսի հանձարեղ անձինք, որք պարծանք
եղան Բագիս, մանաւանդ այս օրերս Բագի
Պ. Մ. Սաֆայեանը Բարիկի մէջ երկար
աշխատութեան մը ետե իւր քաջ հմտու
թեան վարձքը առնելով Կ. Պոլիս կը հասնի.
և կը խոստանայ շատ արդիւնքներ ընելու Բագ
իս, ու հիմայ ալ ձրիապէս կը գարմանէ
ազգաս հիւանդները, ամեն հինգ շաբաթի օրեր
Բերա չորսէն մինչև ութը, և երեքշաբթի
Սամաթիա հինգէն մինչև ութը: Այլապէս զի
հինգէն մինչև ութը Սիջաքի զի գտնուի:

ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ

Մեղի 150-166 թուոց մի քանի շննապա
պոթիւն:

Եւս անուամբ 16 երեսէ բաղկացեալ
տետրակ մի է գեղեցիկ աշխարհաբառ ու ըն
տիր սծով գրուած. մէջի բովանդակութեան
վրայ չեմք ուղեր խօսիլ կամ գատել, կը թու
ղուք որ Սեղուի յիշեալ 150-166 թուեր
խորէն վարդապետին Լրաֆրանկան, և այս
տետրակը որ զայն ջատագովելու համար
գրութիւն մի է, տաւանց կարգաւոր գատող
ներն կարգան ու յետոյ գատեն:

Կը ծախուի Ստեփան Լրաւնոյ գրատեն
եակը, Կ. Պոլիս Չախաճի խանի վերնայար
կը, թիւ 28. Վարդին գործակալ Պ. Կոմի
տաս Թօսունեանի և Թօնիկի ցրուիչ Պ.
Յովակիմին ձեռք. գին 2 1/2:

ԴԻՄԱԿ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ

Եւս անուամբ Հանգէս մի ալ սկսաւ հրա
տարակիլ Օմիւսիոյ մէջ, որուն գլխաւոր
նիւթն է Լիւեղդիեղաբանութիւն, և զիմա
կաւ ամէն բան գաղանի քննել ու համարձակ
հրատարակել, երանի թէ այս զիմակը Միւ
թեան պէս չուտով չի քաղուէր, ու Հարի
պէս գեռ օրեր չաւած չպատաւնար:

ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԵՆ

ԹՈՎԱԿԱՍ Պ. ՊԵՌԵՆՆՏ

ՍՈՐԳԻՍ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

Ի ՀԱՆԱԹԱ Կ. ՊՈԼՍՈՑ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՄԻԻՔԵՆՏԻՍԵԱՆ

ՀԱՅՈՑ ԵՊԻՍԿՈՑ ԴՈՂՈՑ ԹԻԻ 47



